

siden han havde heldet med sig i alting, når han til og med
kendt de ting, han havde kastet bort. Han sendte derfor en
herold til Samos og lod sige, at han ophævede gæstevenskabet
med ham. Dette gjorde han, for at han ikke selv skulle komme
5 til at gæmme sig over en gæstevens skæbne, hvis Polykrates
blev ramt af en stor og frygtelig ulykke.
(jvf. kap. 120-125, ss. 52-55)

*I de følgende kapitler beretter Herodot om en krig, som spartanerne
10 førte mod Polykrates, bl.a. tilskyndet af landflygtige folk fra
Samos.*

*Efter historier om tyrannen Periandros i Korinth (III, 44-60)
vender Herodot tilbage til perserrigets historie:*

Tronintriger i Perserriget (III, 61)

61. Medens Kambyzes, søn af Kyros, tilbragte tiden i Ægypten
20 og opførte sig som en uforgævelig, gjorde to mager opør
mod ham, to brødre, af hvilke Kambyzes havde efterladt den
ene som tilsynsførende med paladset. Denne mand gjorde
altså oprør, da det var gået op for ham, at Smerdis' død blev
holdt hemmelig, og at det kun var ganske få af perserne, der
25 vidste noget om den, medens flertallet troede, at han var i live.
Dette byggede han sine planer om at tiltage sig kongemagten
på. Han havde en broder, der, som jeg netop har sagt, deltog i
oprøret sammen med ham, og denne broder lignede på en prik
Smerdis, søn af Kyros, Kambyzes' broder, som denne selv
30 havde dræbt. Og ikke alene lignede han Smerdis af ydre, han
havde også det samme navn, Smerdis. Ham var det, mageren
Patizeithes fik anbragt på den kongelige trone ved at love ham
at han selv skulle ordne alt fornødent, og da han havde gjort
det, sendte han herolder ud over hele riget, derimellem også
35 en til Ægypten, som skulle instruere hæren om, at man for
fremtiden havde at adlyde Smerdis, søn af Kyros, i stedet for

Kambyzes.
(jvf. kap. 80-83)

*Det gik op for Kambyzes, hvad der var sket, men han døde, inden
sagen var blevet opklaret. Mageren Smerdis herskede i knap 8
5 måneder, inden det blev opklaret: En gruppe på 7 fremtrædende
persere lavede en sammensværgelse for at få afsløret og styrtet den
falske Smerdis og hans medsamensvorne mager.*

*Oprøret lykkedes, Smerdis og de øvrige mager blev dræbt,
hvorved der måtte findes en ny perserkonge (III, 62-79):*

Tronintriger i Perserriget – den første forfatningsdebat (III, 80-83)

80. Da forvirringen efter oprøret havde lagt sig, og de første
fem dage var gået, mødtes de sammensvorne for at drøfte hele
situationen, og der blev ved den lejlighed sagt ting, der måske
nok lyder utrolige i nogle helleneres øren, men som faktisk
20 blev sagt.

Først tog Otanes ordet og foreslog at lægge magten hos det
persiske folk: »Jeg mener,« sagde han, »at det ikke længere
skal være én mand blandt os, der har magten; thi eneherre-
dømme er hverken til nogen glæde eller gavn. I har jo selv set,
25 hvor vidt Kambyzes gik i sit overmod, og I har også fået
magerens overmod at føle. Hvordan skulle også eneherre-
dømme kunne være et sundt politisk princip, når en mand
ifølge det kan tillade sig at gøre, hvad han vil uden at skulle stå
til regnskab for det? Selv det bedste menneske i verden ville
30 ved at få tillagt en sådan magt blive sat ud af sine sædvanlige
tankebaner. Den stadige medgang avler nemlig overmod hos
ham, og misundelse sidder os alle i blodet. Har han disse to
laster, er han parat til alt. I sit overvættes hovmod begår han
den ene misgerning efter den anden, og misundelsen virker i
35 samme retning. Egentlig burde en eneherker være hævet

over misundelse, han har jo alt, hvad han kan ønske sig; men i virkeligheden er han det stik modsatte. Han misunder nemlig de bedste af sine medborgere, at de er i live og har det godt, og han har sin glæde af de værste blandt borgerne og er den første til at fæste lid til bagtalelse. Desuden er han vanskelig at gøre tilpas som ingen anden. Viser man ham nemlig en passende respekt, så tager han det ilde op, at man ikke ligger på maven for ham, og gør man *det*, så betragter han det som et udslag af servilitet – og tager også det ilde op! Men det værste står endnu tilbage at sige: Eneherskeren forandrer nedarvet sæd og skik, han øver vold imod kvinder og dræber mænd uden lov og dom.

Men når folket har magten, da bærer denne regeringsform for det første den skønneste devise af alle: Lighed for loven – og for det andet foretager folket sig intet af, hvad eneherskeren gør. Det fordeler alle embeder ved lodtrækning, det holder embedsmanden ansvarlig for, hvad han gør, og træffer alle beslutninger efter fælles drøftelse. Jeg stiller derfor det forslag, at vi afskaffer eneherredømmet og lader folket komme til magten. For alt afhænger af flertallet.» Dette var det forslag, Otanes stillede.

81. Derefter talte Megabyzos, der anbefalede at overdrage magten til et fåmandsstyre; han sagde: »Det Otanes sagde om at sætte en stopper for tyranniet, kan jeg give min fulde tilslutning, men når han foreslog at overføre magten til folket, har han dermed ganske forfejlet den bedste løsning. Intet er nemlig mere uforstandigt og mere overmodigt end en uduelig hob. For øvrigt er selve den tanke, at man for at undgå en eneherskers overmod skulle udsætte sig for en tøjlesløs folkehobs overmod, jo aldeles utålelig. Hvad eneherskeren gør, det gør han med overlæg, men hoben ved end ikke, hvad overlæg er. Hvorledes skulle den også kunne tænke sig om, når den aldrig har lært af andre eller selv kunnet indse, hvad der er ret og rimeligt, men blot kaster sig planløst over stort og småt og river alting med sig som en flod i vårbrud. Nej, lad dem, der mener perserne det ondt, ty til folket, men lad os udvælge en

kreds af de bedste mænd og lægge magten i deres hænder. Blandt dem vil også vi selv være at finde, og det er kun naturligt, at de bedste råd kommer fra de bedste mænd.» Dette var Megabyzos' mening.

82. Den tredje, der udtalte sig, var Dareios; han sagde: »Det, Megabyzos sagde med hensyn til mængdens herredømme, giver jeg ham ganske ret i; derimod ikke i det han sagde om fåmandsvældet. For tager vi de tre foreliggende forfatninger – demokrati, oligarki og monarki – og går vi ud fra, at de hver for sig er den bedste i deres genre, så foretrækker jeg så absolut den sidste af dem. Noget bedre end en enkelt mand kan nemlig ikke tænkes, forudsat at han *er* den bedste. Med de forudsætninger han har, vil han kunne styre folket på forbilledlig måde, og under en sådan regering vil planer mod landets fjender bedst kunne holdes hemmelige.

Under et oligarki derimod, hvor mange søger at gøre deres indflydelse gældende til statens bedste, opstår der nemt alvorlige personlige fjendskaber. Idet nemlig enhver for sig ønsker at spille en ledende rolle og se sine egne meninger sejre, havner de let i svære indbyrdes stridigheder, som igen fører til partikampe og myrderier, der i sidste ende fører til – eneherredømme. Denne udvikling viser netop, i hvor høj grad eneherredømmet er at foretrække.

Når på den anden side folket har magten, ligger det i sagens natur, at der uvægerligt må opstå korruption. Hvor korruptionen således breder sig i statslivet, fører dette imidlertid ikke til stridigheder mellem de korrupte politikere – tværtimod; de stikker hovederne sammen og bliver fine venner på grund af deres fælles mål: at ødelægge staten. Dette fortsætter på denne måde så længe, indtil en eller anden stiller sig i spidsen for folket og sætter en stopper for deres uvæsen. Derved bliver en sådan mand populær hos folket, og i kraft af sin popularitet fremtræder han let som faktisk enehersker. Således viser altså også dette eksempel, at eneherredømmet er det bedste.

For nu at sige det kort: Hvorfra har vi fået vor frihed, og hvem har givet os den? Er det fra folket den stammer, fra

fåmandsvældet eller fra en enehersker?

Min mening er den, at da vi skylder en enkelt mand friheden, så skal vi bevare denne forfatning og i øvrigt ikke afskaffe de nedarvede love, når de er gode. Det vinder vi ingenting ved.»

83. Der forelå altså disse tre opfattelser, og de resterende fire af de syv mænd sluttede sig til den sidste. Da således Otanes, som med sit forslag var gået ind for at give perserne lighed for loven, var blevet nedstemt, tog han ordet og sagde til de andre: »Kære medsamsvorne! Det står nu klart, at én af os må blive konge, enten det sker ved lodtrækning, eller ved at vi overlader det til det persiske folk at vælge den, de foretrækker, eller måske på anden måde. Jeg for mit vedkommende agter imidlertid ikke at kappes med jer om den persiske trone, thi jeg ønsker hverken at herske eller at lade mig beherske. Jeg giver derfor afkald på magten, men på den betingelse, at hverken jeg selv eller nogen af mine efterkommere skal blive nødt til at adlyde nogen af jer.« Da han havde sagt dette og de øvrige seks var gået ind på disse vilkår, deltog han fra dette øjeblik ikke længere i kappestriden med dem, men holdt sig udenfor. Og endnu den dag i dag er dette den eneste slægt blandt perserne, der stadig er fri og kun adlyder de befalinger, den selv vil, så længe den ikke krænker de persiske love.

25 *Derefter besluttede de 7 fornemme persere, der havde ledet oprøret mod præstestyret, at tildele sig selv og deres slægter særlige privilegier, hvorefter det tilfaldt Dareios at overtage tronen.*

Herodot redegør i denne sammenhæng for perserrikets indre forhold og de mange folkeslag, der var underlagt perserkongen og skulle betale ham skat (III, 84-119).

~~Polykrates-historien (fortsat)~~ ~~(III, 120-125)~~

35 120. Omtrent på den tid, da Kambyses blev syg, skete der følgende: En perser ved navn Oroites var satrap i Sardes,

udnævnt af Kyros. Denne mand fattede planen til et skændigt foretagende. Skønt han nemlig aldrig havde haft noget udestående med Polykrates fra Samos eller så meget som hørt et ondt ord af ham, ja i det hele taget ikke set ham før, var han opsat på at tage ham til fange og dræbe ham, og det af følgende grund, 5 efter hvad de fleste siger:

En dag da Oroites sad i kongens forgemak og talte med en anden perser ved navn Mitrobates, som var satrap i Daskyleion, kom de op at skændes om, hvem af dem der var den bedste, og under diskussionen herom sagde Mitrobates i en bebrejdende tone til Oroites: »Og du vil betragtes som et mandfolk, du som ikke har skaffet kongen herredømmet over øen Samos, der ligger lige ved dit distrikt, og som er så let at erobre, at en af de indfødte med kun femten hoplitter til hjælp har kunnet få den i sin magt ved et kup, så han nu er eneher- 15 sker på øen.« Nu fortæller så nogle, at da Oroites havde hørt disse ord og tog sig tilrettevisningen nær, følte han ikke så meget trang til at hævne sig på den, der havde udtalt den, som til koste hvad det koste ville at gøre det af med Polykrates, for hvis skyld han var blevet hånet. 20

121. Andre, men de er ikke så mange, fortæller, at Oroites sendte en herold til Samos for at udbede sig et eller andet – hvad det var, bliver ikke sagt – og at Polykrates ved den lejlighed lå i mandshallen i selskab med Anakreon fra Teos. Og enten det nu var med overlæg, fordi han ikke havde høje 25 tanker om Oroites' magt, eller det var en ren tilfældighed, der gjorde sig gældende – under alle omstændigheder: da Oroites' herold trådte ind og henvendte sig til Polykrates – han lå på det tidspunkt med ryggen til og ansigtet vendt ind mod væggen – hverken vendte denne sig om eller gav noget svar. 30

122. Sådan lyder de to forskellige forklaringer, der gives på Polykrates' død, og det står enhver frit for at tro på den af dem, han selv vil. I hvert fald sendte Oroites, der opholdt sig i Magnesia, den by, der ligger ved Meander-floden, en lyder ved navn Myrsos, søn af Gyges med et budskab til Samos. Han 35 var nemlig klar over Polykrates' planer.